навчального матеріалу.

Отже, досліджуючи рівень розвитку пізнавального процесу, зокрема пам'ять, та перспективи його подальшого формування необхідно першочергово врахувати індивідуальні та вікові особливості даного психологічного явища.

Список використаних джерел

1. Бочарова С. П. Психологія і пам'ять. Теорія і практика для навчання та роботи. Х. : Гуманітарний центр, 2007. 384 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. пос. / Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. К. : Просвіта, 2001. 416 с.
3. Середа Г. К. До проблеми співвідношення основних видів пам'яті в концепції «діяльність – пам'ять – діяльність». *Вісник Харківського університету,* 1979. Вип. 12. № 187. С. 57–65.

Ганна Дарієнко

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Молодший шкільний вік є періодом формування самооцінки дитини. Існує взаємозв'язок самооцінки з майбутнім дитини. Наприклад, коли в дошкільному віці в дитини формується занижена самооцінка, то в її подальшому житті появиться невпевненість у своїх силах, страх до проявлення своїх здібностей. Також у формуванні самооцінки у цьому віці відіграє чинну роль оцінка вчителем дитини.

Так, О. Кононко стверджує про важливість для дитини навчитися орієнтуватися в тому, що корисне для її Я, а що – шкідливе, руйнівне; протидіяти негативним впливам, допомагати собі в екстремальних ситуаціях, підтримувати почуття чистого сумління. Кожна дитина прагне до гармонії, внутрішньої збалансованості, психологічного комфорту. Важливо вчасно попередити несприятливі для дітей ситуації, тим самим захищати їх від приниження, образ, грубощів, нівелювання, вчасно допомагати, коли виникає загроза їхньому «Я» [6].

У молодшому шкільному віці, відповідно до концепції Е. Еріксона, формується таке особистісне утворення, як почуття соціальної і психологічної компетенції, а також почуття диференційованості своїх можливостей. Із засвоєнням дітьми моральних норм і цінностей, моральної поведінки у них відбуваються зміни у морально-поведінковій сфері [10].

І. Бех зазначає, що низька самооцінка у людини будь-якого віку пов'язана з глибоким внутрішнім дискомфортом, і тому вона знижує її адаптативні можливості. Різке зниження самооцінки може зумовити

афективний (емоційний) зрив навіть у дорослої, досить спокійної і врівноваженої людини. У дітей із заниженою самооцінкою виникають труднощі пристосування до умов реального життя [2].

Р. Овчарова зауважує, що становлення адекватної самооцінки молодших школярів пов'язане з формуванням важливої психологічної властивості – самоконтролю, який виявляється у здатності дитини самостійно стежити за власними діями, вчинками, співвідносити їх з вимогами певних моральних норм і правил і у відповідності з ними будувати свою моральну поведінку [7].

Згідно з поглядами М. Боришевського, який спеціально досліджував механізми становлення самоконтролю в учнів початкових класів, самоконтроль пов'язаний з виникненням в останніх потреби у здійсненні контролю власної поведінки, котра виступає мотиваційною базою для розвитку саморегуляції. Зароджуючись в навчальній діяльності, самоконтроль поступово переноситься в інші сфери буття дитини [3].

У цьому зв'язку, М. Савчин стверджує, що моральні норми, ідеали, цінності, звички стають реально-діючими, якщо вони присвоюються, включаються у самосвідомість особистості, стають Я-цінностями, коли центром моральної самосвідомісті є інша людина як безумовна ціннісність, незалежно від її особливостей та об'єктивних чи суб'єктивних стосунків з нею. Дуже важливо, щоб дитина вміла розуміти іншу людину, морально ідентифікувати себе з іншим, прагнула емоційно відгукнутися на проблеми іншого, а відтак адекватно оцінювати себе як суб'єкта моральної поведінки та діяльності [9].

Узгодженими є погляди психологів щодо визначення природи самооцінки. Її розглядають як змінну, що відображає загальне позитивне або негативне ставлення особистості до себе.

На думку К. Роджерса, самооцінка є власне не стільки оцінкою, скільки стилем ставлення до себе, загальною життєвою установкою [8].

Згідно поглядів У. Джемса самооцінка може виявлятися у вигляді задоволення і незадоволення собою. Задоволення особистості собою відображає високий рівень її самоповаги [4].

Самоповага – важлива умова продуктивної активності особистості, яка веде до реалізації її творчого потенціалу. Така позиція не залишає у внутрішньому світі людини місця критичному ставленню до себе, незадоволеністю собою як джерелом виникнення потреби в самовдосконаленні [1].

Формування самооцінки в молодшому шкільному віці пов'язане з включенням дитини в систематичний процес навчання. Вона ускладнюється за своїми змістом і формами у процесі спілкування з дорослими і однолітками. Молодший школяр постійно знаходиться в ситуації оцінювання всіх його дій. Це формує у нього вміння розуміти і

враховувати під час самооцінювання позицію іншого, в нього з'являються реальні уявлення про свої здібності [5].

Для дослідження психологічних особливостей самооцінки молодших школярів, нами визначено критерії, показники та рівні розвитку самооцінки молодших школярів.

У результаті аналізу наукової літератури та досвіду практичної діяльності досліджуваної компетентності, нами були виділені: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний критерії, відповідно до яких встановлено рівні розвитку самооцінки молодших школярів: високий, середній, низький.

Розробка та діагностика критеріїв та показників розвитку самооцінки молодших школярів безпосередньо пов'язана із встановленням рівнів розвитку об'єкта дослідження. Виходячи з логіки дослідження, на нашу думку, є доцільним виділення трьох рівнів формування самооцінки молодших школярів: високого, середнього низького.

Високий рівень характеризується достатньою повнотою володіння як декларованими (про те, що оцінювати), так і процедурними (про те, як оцінювати) знаннями. Учень уміє самостійно обрати еталон і критерії оцінювання, знає операційний склад оцінних дій, виявляє загальні підходи застосування оцінних умінь, критично оцінює свої можливості, проявляє прагнення до удосконалення своїх оцінних умінь.

Середній рівень відрізняється частковою або мінімальною повнотою володіння знаннями, критерії й еталони оцінювання визначаються за допомоги вчителя. Школяр знає, як оцінювати, але оцінні дії відрізняються хаотичністю, не завжди може сформулювати своє судження, надати змістовну оцінку, не завжди критично ставиться до зовнішніх оцінок.

Низький рівень характеризується мінімальною повнотою знань. Учень не орієнтується в системі еталонів і критеріїв оцінювання, не може пояснити, як оцінювати роботу або відповідь, уникає здійснення оцінювання, оскільки не здатний співвіднести об'єкт оцінювання з еталоном, не може пояснити своєї точки зору, завжди погоджується з будь-якими зауваженнями, не може оцінити складність завдання, цілком залежить від допомоги вчителя.

Отже, психологічні особливості самооцінки дітей молодшого шкільного віку є менш дослідженими у теорії та практиці. В контексті нашого дослідження ми поділяємо погляди науковців, адже саме молодший шкільний вік є важливим етапом у становленні та формуванні самооцінки дитини, оскільки його основним змістом є оволодіння навичками орієнтації у своєму внутрішньому світі, здатністю співвідносити загальні і часткові ролі, усвідомлювати й оцінювати своє місце в соціумі через особливості стосунків з іншими.

Список використаних джерел

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. М. : Прогресс, 1986. 420 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: навч.-метод. посіб. К. : Либідь, 2003. 848 с.
3. Боришевський М. Й. Виховання самоконтролю в поведінці учнів початкових класів. К. : Радянська школа, 1980. 144 с.
4. Джемс У. Психология. М. : Педагогика, 1991. 368 с.
5. Заміщак М. І. Психологічні умови становлення моральної самооцінки молодших школярів : дис. … канд. психол. наук : 19.00.07. Дрогобич, 2014. 268 с.
6. Кононко О. Л. Чтобы личность состоялась. К. : Рад.шк., 1991. 221 с.
7. Овчарова Р. В. Технологии практического психолога образования. М. : Сфера, 2000. 448 с.
8. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека ; пер. с анг. М. М. Исениной. 2-е изд. М. : Прогресс, 1998. 480 с.
9. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. К. : Академвидав, 2009. 360 с.
10. Эриксон Э. Детство и общество ; [пер. с англ.]. СПб. : Ленато АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. 592 с.

Дмитро Джога

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОВОЛОДІННІ ПРОФЕСІЙНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ

Однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти є побудова такого процесу навчання, який міг би бути основою формування мотиваційної сфери студентів. Сучасне інформаційне суспільство висуває високі вимоги до майбутнього спеціаліста: уміння нестандартно мислити, знаходити оптимальні рішення, аналізувати, проводити рефлексію власних дій, співвідносити їх з метою діяльності, мати глибокі, стійкі знання та уміння їх застосовувати у професійній діяльності. Цим умінням, знанням, формуванню професійних компетентностей майбутнього фахівця може сприяти високий рівень мотивації навчальної діяльності. Від мотивації залежить, як і в якому напрямку будуть використані різні функціональні здібності майбутнього педагога, пояснюється вибір між різними можливими діями, між різними варіантами сприйняття і отримання інформації з різних джерел; крім того, нею пояснюється інтенсивність та наполегливість у здійсненні обраної діяльності та досягненні результатів.